DERS KUTUSU
DERSKUTUSU.COM

ÇALIŞMA KÂĞIDI
10. Sınıf · Tarih · 4. Hafta

Ad Soyad: _____
Sınıf / No: _____
Tarih: _____

Türkistan'dan Türkiye'ye Uzanan Süreçte Türk Devlet ve Ordu Teşkilatında Meydana Gelen Değişim

Türk-İslam devletlerinin hâkimiyet anlayışında ve sembollerindeki değişimi açıklar. · Selçuklu devletlerinde merkez (Divan), taşra ve ordu teşkilatını analiz eder. · Gulam ve ikta sistemlerinin ordu teşkilatındaki dönüşümünü değerlendirir.

HATIRLAYALIM

- İslamiyet öncesi 'kut' anlayışı, 'Zıllullah fi'l-arz' (Allah'ın yeryüzündeki gölgesi) anlayışına dönüşmüş; hutbe ve sikke temel semboller olmuştur.
- Selçuklu merkez yönetiminde en üst meclis vezir başkanlığındaki Divan-ı Saltanat'tır; İnşa, İstifa, İşraf ve Arz alt divanlardır.
- Gulam sistemiyle maaşlı saray muhafızları (Hassa), ikta sistemiyle ise hazineye yük olmadan taşra sipahi ordusu kurulmuştur.

1 EŞLEŞTİRME

Büyük Selçuklu divanlarını görev alanlarıyla eşleştiriniz.

Kut'tan Zıllullah'a	Divan-ı Saltanat	Gulam Sistemi	İkta Sistemi
ni hâkimiyet anlayışı	Vezir başkanlığında en üst	Sarayı muhafızları ve merkez	Toprak geliriyle beslenen ordu

☐ 1. Divan-ı Saltanat (Vezir)

☐ 2. Divan-ı İnşa (Tuğraî)

☐ 3. Divan-ı İstifa (Müstevfî)

☐ 4. Divan-ı Arz (Emir-i Arz)

a) Devletin iç ve dış tüm resmi yazışmalarını yürütme

b) Devletin gelir ve giderlerini toplayan maliye divanı

c) Devlet işlerinin görüşüldüğü en üst icra organı

d) Ordunun levazım, maaş ve kayıt işlerinden sorumlu divan

2 KISA CEVAP

Selçuklularda devlete ait toprak gelirlerinin hizmet karşılığı asker ve memurlara verilmesi sistemine ne ad verilir?

İslamiyet Sonrası Hükümdarlık Sembolleri

Geleneksel Semboller	İslami Semboller
Otağ, tuğ, davul (nevbet), yay	Hutbe okutmak, sikke bastırmak, hilat

3 KISA CEVAP

Selçuklularda adaletin sağlanmasında örfî davalara kim başkanlık ederdi?

4 ÇOKTAN SEÇMELİ

Türklerin İslamiyet'i kabulüyle hükümdarlık alametleri arasına katılan iki temel sembol hangisidir?

BÜYÜK SELÇUKLU MERKEZ VE DİVAN TEŞKİLATI

Divan-ı Saltanat (Başkan: Vezir)	İnşa (Yazışma) · İstifa (Maliye) · Arz (Askerlik) · İşraf (D
Hükümet işlerinin karara bağlandığı en üst meclis	Devlet işlerini yürüten dört büyük alt divan

(A) Hutbe okutmak ve para (sikke) bastırmak

(B) Ok ve yay ile toy düzenlemek

(C) Otağ kurmak ve davul (nevbet) çalmak

(D) Kotuz (sorguç) takmak ve kılıç kuşanmak

5 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Selçuklu devlet teşkilatıyla ilgili ifadeleri Doğru/Yanlış olarak belirleyiniz.

Selçuklu Ordu Teşkilatının Ana Birimleri

Gulamân-ı Saray	Hassa Askerleri	İkta Sipahileri
Maaşlı saray ordusu	Sultana bağlı seçkin süvariler	Taşrada toprakla beslenen ordu

	D	Y
Gulam sistemi Osmanlı'daki devşirme ve kapıkulu sisteminin temelidir.	☐	☐
İkta sistemi yalnızca ticaret kervanlarından vergi toplama kurumudur.	☐	☐
Meliklerin yanına devlet tecrübesi için Atabey unvanlı hocalar verilirdi.	☐	☐
Türkiye Selçukluları kara devleti olduğu için tersane kurmamıştır.	☐	☐

6 AÇIK UÇLU · DÜŞÜN

İkta sisteminin hem tarımsal üretime hem ordu gücüne sağladığı faydayı açıklayınız.

7 TABLOYU TAMAMLA

Selçuklu ordu teşkilatı tablosundaki boşlukları tamamlayınız.

Ordu Birimi	Asker Kaynağı	Maaş / Gelir Türü	Temel Görevi
Gulamân-ı Saray	Savaş esirleri ve devşirilen gençler		Sultanı ve sarayı koruma
Hassa Ordusu	Sultana bağlı maaşlı seçkin süvariler	Doğrudan hazine maaşı	
İkta Askerleri (Sipahiler)	Toprak gelirleriyle beslenen atlılar		Savaş zamanı orduya katılma
Türkmenler	Sınırlarda yaşayan konargöçerler	Ganimet ve yaylak hakkı	

8 SIRALAMA

Gulam sistemine alınan bir gencin yetiştirilme adımlarını sıraya diziniz.

GULAM SİSTEMİNDE ASKER YETİŞTİRME BASAMAKLARI

1. Seçim	2. Eğitim	3. Bîstegânî	4. Terfi
Yetenekli çocukların seçimi	Gulamhanede talim ve terbiye	Üç ayda bir hazine maaşı	Komutanlık ve emirlik rütbesi

- ☐ Gulamân-ı Saray birliğine alınıp üç ayda bir bîstegânî maaşıyla hizmet etme
- ☐ Gulamhanede sıkı askeri talim, Türkçe ve İslami terbiye eğitiminden geçirilme
- ☐ Üstün liyakat gösterenlerin ordu komutanlığı (subaşı) veya emirliğe yükseltilmesi
- ☐ Savaş esirleri veya satın alınan yetenekli çocukların gulamhaneye seçilmesi

9 ÇOKTAN SEÇMELİ

İkta sisteminin Selçuklu Devleti'ne sağladığı en büyük mali ve idari kazanım hangisidir?

İkta Sisteminin Devlete Sağladığı Çift Yönlü Fayda

Mali Fayda	Askeri Fayda	Tarımsal Fayda
Hazineden harcama yapmadan ordu kur	Savaşa anında hazır sipahi ordusu	Toprağın sürekli işlenmesi

Ⓐ Devlet hazinesinden para çıkmadan büyük bir ordu beslenmesi ve taşrada güvenliğin sağlanması

Ⓑ Tüm tarım arazilerinin yabancı tüccarlara satılarak nakit para elde edilmesi

Ⓒ Köylülerin askerlikten muaf tutulup şehir merkezlerine göç ettirilmesi

Ⓓ Divan-ı Saltanat'ın kapatılarak tüm yetkilerin yalnızca atabeylere devredilmesi

10 EŞLEŞTİRME

Selçuklu unvanlarını görevleriyle eşleştiriniz.

İkta	Gulam	Atabey	Subaşı
Toprak gelirine dayalı siste	Devşirme saray aske	Melik hocası ve devlet ş	Şehir asayiş ve ordu komutan

- ☐ 1. Vezir
- ☐ 2. Atabey
- ☐ 3. Subaşı
- ☐ 4. Emir-i Dâd

a) Şehir ve kalelerin asayiş ve ordu komutanı

b) Örfî mahkemelerin başkanı ve adalet gözeticisi

c) Büyük Divan'ın başkanı ve sultanın mutlak vekili

d) Melikleri yetiştiren tecrübeli devlet adamı

11 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Hâkimiyet ve taşra teşkilatıyla ilgili ifadeleri Doğru/Yanlış olarak belirleyiniz.

	D	Y
Selçuklularda hükümdar ailesinin erkek üyeleri ortak yönetim hakkına sahipti.	☐	☐
Hükümdarın yetkilerini denetleyen bağımsız bir meclis bulunmaktaydı.	☐	☐
Alanya ve Sinop tersaneleri Türkiye Selçuklularının deniz gücünü gösterir.	☐	☐
Divan-ı İşraf ordunun savaş taktiklerini belirleyen kurumdur.	☐	☐

12 ŞİFRELİ KELİME

İpuçlarından yararlanarak tarihî kavramları yazınız. Numaralı kutulardan 'DİVAN' kelimesini bulunuz.

ANAHTAR KAVRAM ŞİFRE ŞERİDİ: D - İ - V - A - N

1	2	3	4	5
D	İ	V	A	N

- Toplumun siyasi ve hukuki teşkilatlanmış en üst kurumu ☐☐☐☐☐☐
- Toprak geliriyle asker besleme Selçuklu sistemi ☐☐☐☐☐
- Sultandan sonra en yetkili büyük hükümet başkanı ☐☐☐☐☐
- Şehzadeleri eğiten tecrübeli Selçuklu hocası ☐☐☐☐☐
- Devletin koyduğu düzen, asayiş ve kurallar bütünü ☐☐☐☐☐

Turuncu kutulardaki harfler yukarıdan aşağıya:

_____